

Sv. Nevas Aleksandra kapelas jaunbūve atrodas Daugavpilī, Saules ielā 20, skvēra teritorijā, kur agrāk stāvēja pareizticīgo katedrāle svētītā kņaza vārdā.

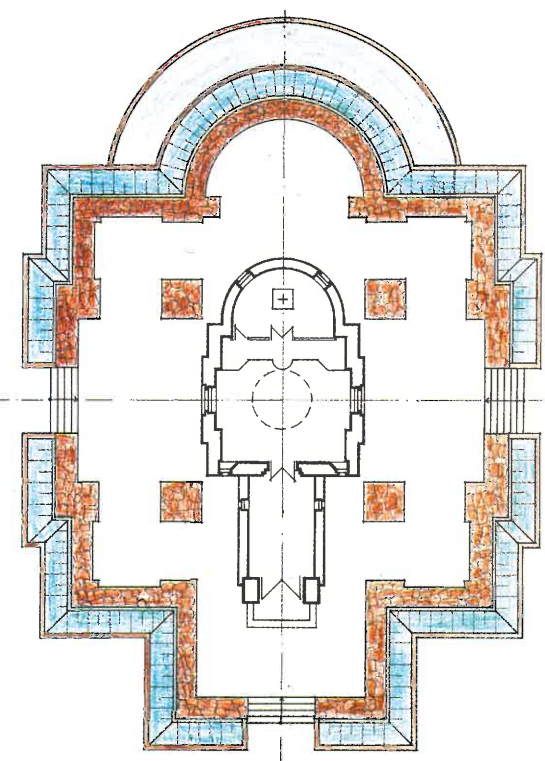
Darbs ir padarīts

Projekta autori – arhitekta Ludmila KĻEŠŅINA, inženieris–konstruktors Arnis ASIS, inženieri Jevgeņija VARŠA, Aleksandrs LUKJANCEVS, Jelena ŠKĻEVSKA, Alla KERĒ, Andrejs LIBERS, Nikolajs SMIRNOVS, Olga PILIPENKO. Ikonostasa un mēbeļu projekta autore – arhitekta Ludmila KĻEŠŅINA. Realizācija – SIA «Dinaz Būve». Būvdarbi – inženieri Pjotrs Paņkova, Marjans Margevičs, Žanna Ravdive. Sanitārtehniskie darbi – Pjotrs Dedels. Krustu izgatavošana – SIA «Sidrabe», konstruktors Aleksandrs Bojarinovs. Galdniecības darbi un kokgriezumi – Igors RAZŽIVKINS. Pilastru betona kapitēļi – skulptors Aleksandrs TKAČEVŠ. Sienu gleznojumi un ikonas – mākslinieks Vladimirs KĻESOVS. Realizācija – 1999.–2003. g.

Kādreiz te funkcionēja pilsētas tirdzniecības laukums. Laukumu norobežojošā vēsturiskā perimetrālā divstāvēģā apbūve – ģimnāzija un varas iestāžu ēkas – izveidojās 19. gadsimta 40. gados. Vidū kūsāja novada tirdzniecības dzīve. Vairāku tirgu koka bodes un veikaliņi aizņēma visu brīvo platību. 1864. gadā laukuma centrā tika uzcelta Sv. Nevas Aleksandra katedrāle, kura kļuva par šīs pilsētas telpas dominanti. Katedrāle pacēla virs tirgiem kā garīgo spēku iemiesojums sadzīves burzmas vidū, kas mūžīgā stāvēšanā pretī materiālajam svētīja visu apkārtni. Būvdarbi tika veikti pēc arhitekta I. Tamanska un inženiera–poručika Perebaskina projekta. Tajos laikos Krievijā baznīcu jaunbūvju celtniecībai tika izplatīti paraugu projektu albumi, kurus izstrādāja arhitekts Konstantīns Tons¹. Lielmeistara rokraksts un paraugi–prototipi² ir skaidri redzami arī Dinaburgas projektā, bet tomēr katedrāles seja neapšaubāmi bija savdabīga. Tā bija oficiālā parauga provinciālā versija, labi ierakstīta vietējā stilistiskā vienotā kontekstā. Dažu formu nevižīga izpilde un pat apšaubāmi risinātas apjoma proporcijas ar savu naivumu mikstināja krievu–bizantiešu stila oficiālo dzestrumu un atdzīvināja katedrāles koptēlu. Šī būve bija interesanta kā viena no retajām Baltijā, tā sauktajām *K. Toņa otrās līnijas baznīcām*. Ir iespējams, ka I. Tamanska projekts nobrieda Konstantīna Tona darbnīcas sienās, kur tieši 40. gados (1840) tika izpildīti

daudzi līdzīgi pasūtījumi. Mūsdienās ir izkliedēti K. Toņa daiļrades stereotipie traktējumi, kuriem par cēloni bija komunistu centības attaisnot Kristus Pestītāja katedrāles iznīcināšanu Maskavā. Būvams izcils mākslinieks un inženieris, Konstantīns Tons prata apvienot zinātniskumu ar iedvesmu, iedziļināties seno laiku garā, meklējot sākotnes prototipus jaunam stilam. Pētot viņa daiļradi un darba metodes, radās interese arī par citu arhitektu projektiem, izpildītiem Meistara rokrakstā. Mums, strādājot vides kontekstā, no kultūras ekoloģijas viedokļa it sevišķi interesantas šķiet provinciālās baznīcas ar tām piemītošām reģionālām niansēm. Tieši tāda būve kādreiz atradās Daugavpilī.

1961. gadā katedrāle tika slēgta. Rīgā toreiz pārbūvēja Kristus Dzimšanas katedrāli planetārija vajadzībām. Zinību nams tika atvērts 1964. gadā. Šim piemēram sekoja arī Daugavpils vadība. Vietējās «Komunālprojekta» filiāles projektētāji izstrādāja katedrāles rekonstrukcijas projektu. Būves gabarīti un struktūra ievērojami atšķīrās no Rīgas parauga, likumsakarīgi, ka projekta ekspertīzes gaitā būve tika atzīta par nepiemērotu planetārija iekārtošanai. Daugavpils pilsētas padomē sākās katedrāles nojaukšanas jautājuma izskatīšana. Pareizticīgo draudze mēģināja glābt katedrāli, nosūtot telegrammu ar šo lūgumu uz Maskavu L. Brežņevam. Tika saņemta atbilde, kurā bija dota iespēja risināt jautājumu uz vietas. Diemžēl tikai vie-

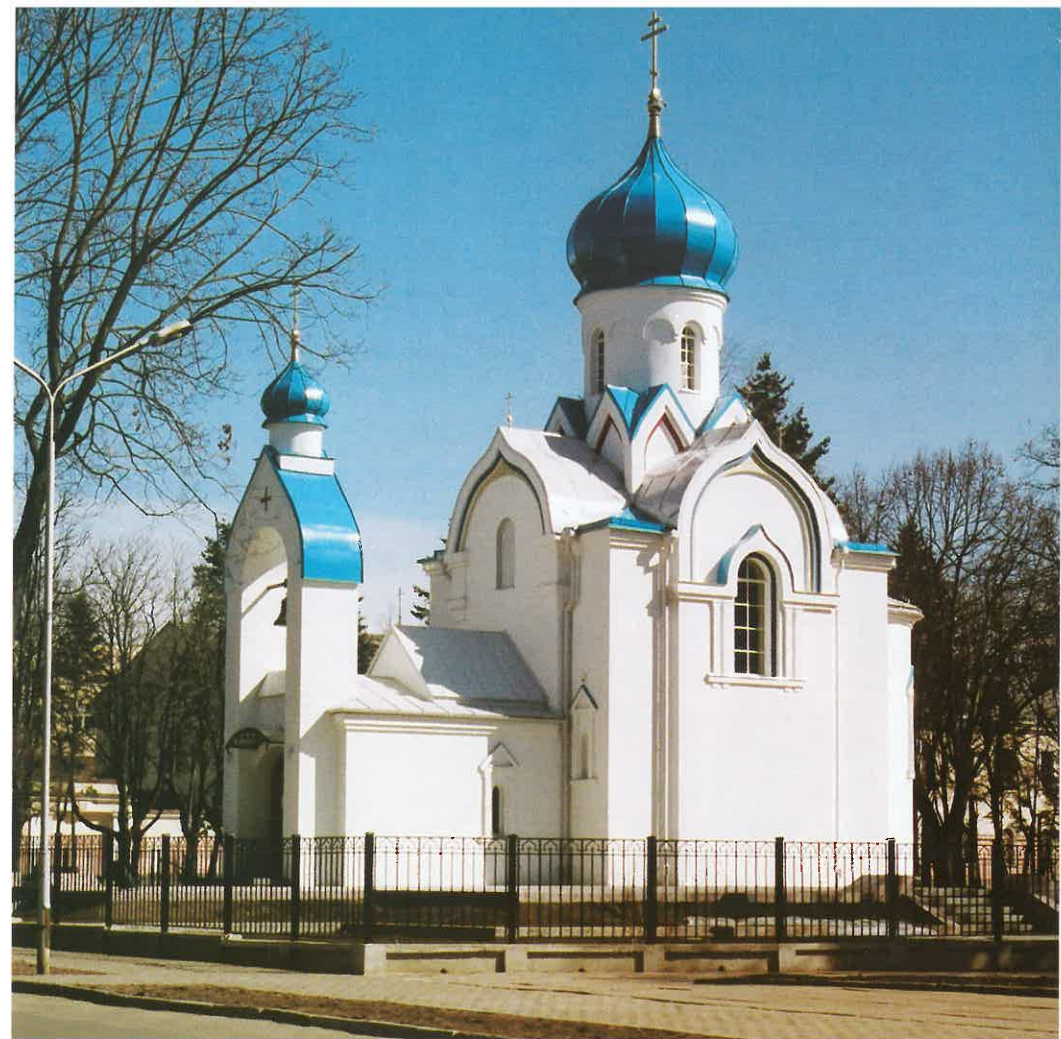

Bijušās katedrāles plāns savietojumā ar esošo kapelu.

☒ *Sv. Nevas Aleksandra kapela ir memoriālbūve, kuras galvenā funkcija ir atgādināt uzspridzināto katedrāli un iezīmēt tās svētā galda vietu.*

na iestāde – Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija – atbalstīja draudzes centienus. Nojaukšanas lēmumu Nr. 435-p parakstīja Daugavpils pilsētas padomes priekšnieka vietnieks A. Goglidze. Pilsētas galvenais arhitekts toreiz bija V. Kalniņš. 1969. gada 18. novembrī plkst. 4.00 nodardēja sprādziens. Katedrāles vietā tika ierīkots skvērs.

Pareizticīgo tradīcija pieļauj zaudēto baznīcu atjaunošanu kapelu veidā, kuru tēlos ir saskatāmas bijušo baznīcu raksturīgākās pazīmes. Kapelas – mazas kulta ēkas bez altāriem, piemērotas personāļai lūgšanai. Bieži tām piemīt memoriāla funkcija. Īpašos gadījumos ir pieņemama minimālā altāra ierīkošana, lai radītu iespēju Liturģijas dievkalpojumam. Tieši tādu kulta ēku būvniecībai izvēlējās pasūtītājs 1998. gadā. Sv. Nevas Aleksandra kapela ir memoriāla būve, kuras galvenā funkcija ir atgādināt uzspridzināto kated-

rāli un iezīmēt tās svētā galda vietu.

Darbs pie projekta sākās ar iedziļināšanos objekta kultūras vidē, meklējot un lasot izejas datus, tehniskos noteikumus, vēsturiskos un arhīva dokumentus, jebkura veida ziņas, saistītas ar pilsētas vēsturi un būvniecību, ar projekta tēmu un simboliku, ar Sv. Nevas Aleksandra personību. Lasot svētā kņaza dzīves aprakstu, izrādījās, ka cauri izbalējušā stereotipa karojoša kņaza tēlam izspiežas gudra politika un ticības aizstāvja svētais vaigs. 1263. gadā atgriezoties no Ordas, kņazs saslima, un pirms nāves viņu iesvētīja par mūku ar vārdu Aleksijs. Tādējādi noskaidrojās galvenā projekta estētiskā problēma – arhitektoniski īstenot svētbijīga un Dievam uzticīga kņaza–mūka tēlu.

Mazo izmēru dēļ kapela nevarēja līdzināties katedrālei, kādreizējai laukuma dominantei. Tāpēc tika pieņemta koncepcija, saskaņā ar kuru jaunbūvi vajadzēja taktiski ierakstīt laukuma kontekstā, paklaust apkārtnes apbūves ritmiem un mērogam, nekonkurēt ar tagadējo dominanti – Vienības namu. Zemes gabala robeža tika iezīmēta ar caurspīdīgu metāla žogu. Kapela 10x7 m atrodas uz podiuma, kurš pēc kontūras atbilst kādreizējās katedrāles plānam, un izvietojas tieši tā, lai sarkristu kapelas un katedrāles vertikālās asis. Līdz ar to kapela noslēdz Saules ielas perspektīvu, kā tas bija arī agrāk. Projekta risinājums paredzēja brīvēstāvošu zvanu torni, kas uzsvērtu kapelas memo-

riālo nozīmi. Bet celtniecības gaitā pēc pasūtītāja prasības telpa starp zvaniņu un kapelu tika aizbūvēta ar priekštelpas apjomu, kas daļēji izjauc projekta koncepciju. Tomēr arī tādā veidā realizēta zvaniņa ar brīvu portālu saglabāja katedrāles memoriāla ieejas vārtu nozīmi.

Ar bruģējuma krāsu un zīmējumu, vertikālo atzīmju starpību veidojas katedrāles plāna memoriālais laukums ar trim kāpnēm bijušo ieejas durvju vietās. Viens no laukakmeņiem, izraktiem veco pamatu atsegšanas gaitā, ir uzstādīts katedrāles altāra daļā piemiņai par bijušo svēto galdu. Podiuma zaļās nogāzēs iestādītas puķes, kas zied pavasarī, aprīlī, kad mostas daba, ar to simbolizējot mūsu garīgo pamošanos un cerību iesaistīties ar garīgām vērtībām. Vienlaikus ziedošās nogāzes parāda mums Garīgās Pļavas tēlu, kur, pēc pareizticīgo tradīcijas, staro senās mūku dzīves varoņi.

Fasāžu arhitektonikai un apjoma struktūrai ir jāatbilst kanonam – to prasīja pasūtītājs, tāda bija arī projektētāju iekšējā pārliecība. Kapelu ir jāatpazīst kā pareizticīgo kulta ēku, nevis minot, kādai ticībai tā pieder. Kanona simbolika ir ļoti plaša, tai ir dziļāka jēgas struktūra, kura izveidojas un pilnveidojas gadsimtu gaitā vienkopas un dogmatiskās teoloģijas attīstībā. Tā kalpo mums arī šodien, ja mēs gribam to iepazīt. Pasūtītājs lūdza atrast un parādīt projekta risinājumos katedrāles fasāžu motīvus. Bet kompilācijas metode

ne bija pienemama projektētājiem. Patiesu pēctecību meklējām, nevis mehāniski kopējot vēsturisko paraugu, bet mēģinot pēc savām spējām un prasmēm «ar garu iedziļināties tradīcijā», kā to darijis Konstantīns Tons, centāmies darīt to profesionāli, vienlaikus atveidot formas un pārveidot tās saskaņā ar kontekstu. Logu apmaļu apšargājošo simboliku, frontonu liesmojošo formu pieņēmām kā līdzekli, lai ēkas iekšējo garīgo saturu organiski izrādītu uz āru. Pareizticīgo kulta ēkām ir antropomorfa, cilvēka ķermenim līdzīga struktūra. Tradicionālie četri stabi simbolizē četrus Apustuļus – ticības Pilārus, uz stabiem vai sienām kā pleci balsta arkas, velnes, trompi. No pleciem izaug kakls (taisu cilvēku simbols), kas nes kupolu (galvu) – Kristus simbolu. Simboliskās struktūras veido baznīcas «ķermeni», kas kop-tēlā izrāda Visuma Baznīcu. Kanoniskās proporcijas ļauj pat nelielā apjomā, neizjaucot laukuma mērogu, īstenot šo diženo

ideju un traktēt to pēc Sv. Nevas Aleksandra tēla. Tāds traktējums noteica kapelas konstruktīvās shēmas izvēli – bezstabu baznīca ar kāpienveida velvēm un vienu kupolu. Uzskatāmi redzam kupolu (galvu), pārsegtu ar «pestīšanas bruņu cepuri», masīvas sienas – «taisnības bruņas», frontonus – «ticības vairogus». Antropomorfa struktūra traktēta garīgā karavīra tēla veidā. Kapelas apjoma siluets atgādina mūka figūru, jo Sv. Nevas Aleksandra tēlu mēs pazinām pēc svētībības, kā ticības aizstāvja, kņaza–mūka. «Kristus karavīrs» – tā saprot askētiska mūka dzīves varoņdarbu.

Kņaza–mūka attēlu mēs redzam arī uz ikonām. Interjera sienu gleznojumi un ikonostass veidoti kanoniskā stilā ar zeltītiem niemiem un foniem. Mūsdienu aktualitāte prasīja padarīt nemirstīgu Rīgas un visas Latvijas arhibīskapa Jāņa Pommera piemiņu – pirmais latviešu Svētais tika kanonizēts 2001. gadā. Sv. Rīgas Jāņa tēls

novietots kapelas ziemeļu sienā. Ikonostasa nesošā konstrukcija ir ierakstīta altāra arkā, risināta vienkāršās formās ar atturīgu dekoru, lai nekonkurētu ar ikonām. Sarkanbrūna virsmu faktūra atkārtojas visiem koka elementiem – ikonostasam, durvīm, iebūvētam skapim, sveču letei. Panikadīlo (centrālais gaismeklis) un bra uz sienām izpildīti Rīgā, pārējie iekārtas elementi atvesti no Krievijas.

Ēka ir aprikota ar elektroapgādes, elektroapkures, ūdensvada un kanalizācijas, ugunsgrēka signalizācijas, vēdināšanas un zibenssaistīšanas sistēmām. Šo parasto inženierkomunikāciju montāža ēkā, kurai ir kanoniska struktūra, izraisīja dažas problēmas kā projektēšanas, tā arī būvdarbu laikos. Mums visiem nebija pieredzes tādu ēku projektēšanā. Veicot šo kopīgo darbu, visi būvniecības dalībnieki pārliecinājās par to, ka kanoniskās būves radīšanā nav nekā lieka vai nejausa. Teoloģija, mākslinieciskais tēls, arhitektonika un konstrukcijas, materiāli un tehnoloģijas – kulta ēkā viss savijas. Materiālos īstenot reālu telpisku struktūru, kura nodrošinās garīgās vides ceļu viengabalainību – tieši tāds uzdevums allaž bijis baznīcu būvētāju priekšā, un to nācās risināt arī mums.

Katedrāli uzspriecināja viegli, vienā rāvienā, atjaunot tagad ir grūti. Tradīcijas pārtrūka. Mēs aizmirstam, kas ir svētums, kā ar to rīkoties. Pasūtītāja nekompetences dēļ būvlikumdošanas jautājumos laikus nebija noformēta būvatļauja. Kapelas būvniecība bija sākta 1999. gadā, bet dažu iemeslu dēļ nonāca strupcelā un bija apturēta. 2002. gada maijā darbu atsāka «Dinaz Būve» celtnieki. Viņi vispirms sāka domāt par to, ka svētā vieta prasa īpašu darbu rūpīgumu. «Dinaz» vadītājam un kapelas galvenajam ziedotājam Nikolajam Jermolajevam tieši tāds bija uzdevums – kvalitatīvi materiāli, tehnoloģiju stingra ievērošana, atbildība. Un darbs turpinājās. Daudz ko nācās pārtaisīt, nojaukt un mūrēt par jaunu. Kaut visas kļūdas izlabot nebija iespējams, kapelas tēls attīrījās. Ēka ir nodota ekspluatācijā.

Mēs centāmies atjaunot pilsētas laukuma vēsturisko garīgo vidi – tas bija projekta galvenais uzdevums. ■

Ludmila Kļešņina, arhitekte
foto: Anatolījs Solodovņikovs

1 Arhitekts Konstantīns Tons (1794–1881) – Kristus Pestītāja katedrāles Maskavā projekta autors. Katedrāle uzcelta 1839.–1889. gadā, uzspriecināta 1931. gadā, atjaunota 1994.–2000. gadā.
2 Prototipi – Sv. Jekaterīnas baznīca Sanktpēterburgā (1830. gada projekts, nojaukta 1929. gadā). Pasludināšanas baznīca Sanktpēterburgā (1842. gada projekts, nojaukta 1929. gadā).
3 Ef. 6, 13–17.

Kapelas ikonostass
mākslinieka
V. Kļesova izpildījumā.

Sv. Nevas Aleksandra
tēls kapelā.

Work is brought to the end

The newly erected Alexander Nevski chapel in Daugavpils is situated in the former market place, where Alexander Nevski cathedral was built in 1864. For building new churches albums of model drafts were distributed in Russia, and drafts for Daugavpils were developed by city architect Konstantīns Tons. His style is evident also in the draft's provincial version, the naiveness of which softened the official sobriety of Russian-Byzantine style. In 1961 the cathedral was closed, in 1969 – blasted, and in its place a square was arranged.

The Orthodox tradition permits restoration of the lost churches in the form of chapels, and thus in 1998 the customer chose to build this type of cultic structure. The chapel is situated on a podium by structure corresponding with the former cathedral's plan,

and placed so that the vertical axes of the chapel and the cathedral coincide. Consequently, the chapel closes the street perspective, just like it was earlier. The paving's character and the difference of vertical marks form the memorial square of the cathedral's plan with three stairs in places of the former entrance doors. One of the boulders dug up during uncovering of the old base is placed in the cathedral's altarpiece in order to commemorate the former holy table.

The Orthodox cultic buildings have anthropomorphic, human body-like structure. The traditional four columns symbolize four apostles, the pillars of faith; on the columns and walls there are abutments and vaults like shoulders.

From the latter there grows the neck (symbolizing just people) that carries the dome (head) – the symbol of Christ. The symbolic structures form the «body» of church which in its general image presents the Church of the Universe. The canonic proportions allowed to realize this great idea even in a small volume, keeping the square's scale. The silhouette of the chapel's volume reminds the figure of a monk.

In 1920ies, the period of modernism, a research of Orthodox sacral art, carried out by Pavel Florenskiy (1882-1937) and Leonid Uspenskiy (1902-1987), was published. During the Soviet period the language of symbols was forgotten. At present the Architectural Faculty of St.Petersburg Art Academy has opened a department of cultic buildings; everything pertaining to canonic

innovation is registered, and legal documents are published.

The variety of modern mind does not let us actually perceive and experience canonic architecture in its integrity that involves asceticism, knowledge of godservice and technical skills. These types of action today exist separately, and we are only intellectually able to grasp the interconnection of these actions each in the limits of our own profession. In order to restore a lost integrity, we have to study its components. For practicing architects this is a possibility to study canon, in order not to copy it blindly, but to unite it harmoniously with the requirements of modern mind. For us it is left to choose whether we want to learn this language, or not. ■

Ludmila Kļešņina, architect

ātrs, drošs re

ātri zūstoša uretānalki
NEOSPRINT
Praktiskas

nokrāso un

ātri zūstoša uretānalki
AUREKS
RĪGAS LAKU UN KRĀ

Daugavpils 63/65, LV
Tālr. (371) 7614542; (371)
E-pasts: rlikr@mailbo